

Inima și rugăciunea inimii

la Sfântul Diadoh al Foticeii

Prof. Dr. Georgiana Huian (Berna)

17 mai 2022

u^b

b
UNIVERSITÄT
BERN

Rugăciunea lui Iisus și spiritualitatea inimii

- Practicarea Rugăciunii lui Iisus este de cea mai mare importanță pentru tradiția Bisericii Ortodoxe. Mai mult, Rugăciunea lui Iisus este foarte bine cunoscută, iubită și practică în multe confesiuni creștine de astăzi.
- Chiar dacă cuprinde puține cuvinte, această rugăciune poate corespunde foarte bine chemării la rugăciune permanentă (1 *Tesaloniceni* 5:17).
- Această practică stabilește o legătură personală cu Fiul lui Dumnezeu și, prin urmare, cu Sfânta Treime. „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul“ sună rugăciunea, bătând la ușa inimii și a cerului.
- Istoria practicării Rugăciunii lui Iisus poate fi spusă ca o poveste a spiritualității (duhovniciei) inimii. Ca poartă de intrare în această spiritualitate, ne întâlnim astăzi cu Sf. Diadoh al Foticeii.

Rugăciunea lui Iisus: denumiri

- Rugăciunea lui Iisus: „Doamne Iisuse Hristoase...”
- Rugăciunea minții: străduința minții (*nous*) de a stăruir/rămâne în rugăciune, de a rosti rugăciunea neîncetat, de a se uni cu cuvintele rugăciunii
- Rugăciunea inimii: coborârea minții în inimă (*kardia*) și unirea minții cu inima. Atunci când în inimă se pogoră harul rugăciunii, rugăciunea se rostește ca de la sine (*Cântarea cântărilor* 5, 2: “Eu dorm, dar inima mea veghează”)
- Rugăciunea neîncetată (1 *Tesaloniceni* 5, 17: „Rugați-vă neîncetat”)

Inima și rugăciunea inimii

u^b

^b
UNIVERSITÄT
BERN

Planul prezentării

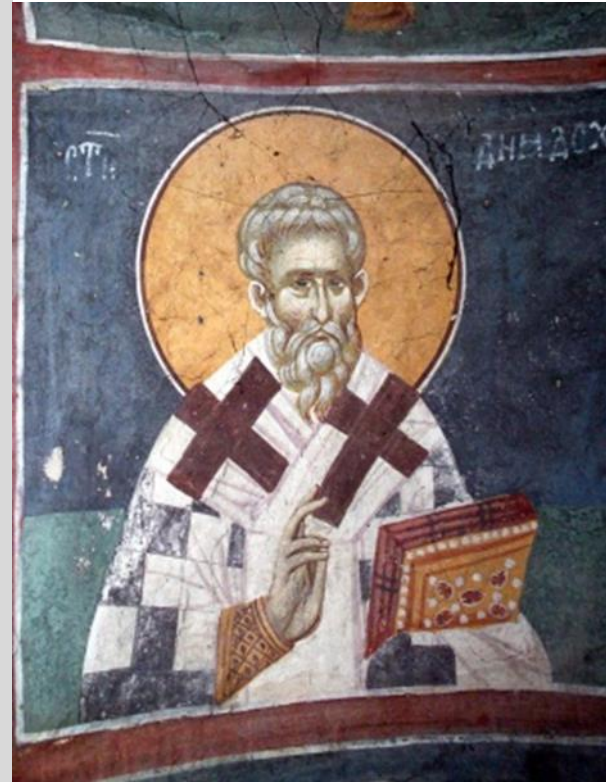
1. Sf. Diadoh al Foticeii: viața și scrierile
2. Călătorie spre adâncul inimii
3. Inima ca centru de taină al omului
4. Rugăciunea lui Iisus: forma și lucrarea ei
5. Din adâncul inimii spre adâncul
Dumnezeirii

1. Sf. Diadoh al Foticeii (sec. V)

1.1. Viața

- Diadoh (c. 400-486?), episcop al Foticeii în Epir (Nordul Greciei)
- Contemporan al Sinodului IV Ecumenic de la Calcedon (451)
- 458: semnează împreună cu alți ierarhi o scrisoare către împăratul Leon I, anunțându-i moartea patriarhului Proterie din Alexandria, ucis de monofiziți
- Părintele spiritual al unei comunități monahale.
- Probabil că a fost capturat de vandali în timpul campaniei lor din Epir (467-474) și adus la Cartagina (Africa).

1. Sf. Diadoh al Foticeii (sec. V)

1.2. Învățătura

- a realizat o “sinteză” între spiritualitatea/ duhovnicia minții (Evagrie Ponticul) și cea a inimii (omiliile lui Macarie cel Mare)
- insistă asupra experienței (*peira*) în viața de rugăciune
- se opune erorilor mesalianismului, aparând importanța Botezului în restaurarea chipului lui Dumnezeu din noi.
- prezintă, de asemenea, diferite etape ale luptei interioare cu patimile (gândurile) și, în această privință, se bazează pe teologia ascetică a lui Evagrie Ponticul.
- învățătura duhovnicească din scrierea sa împărțită în 100 de capete (cuvântări) este cunoscută și citată de Sfântul Maxim Mărturisitorul și Sofronie din Ierusalim (sec. VII).

1. Sf. Diadoh al Foticeii (sec. V)

1.3. Scrierile

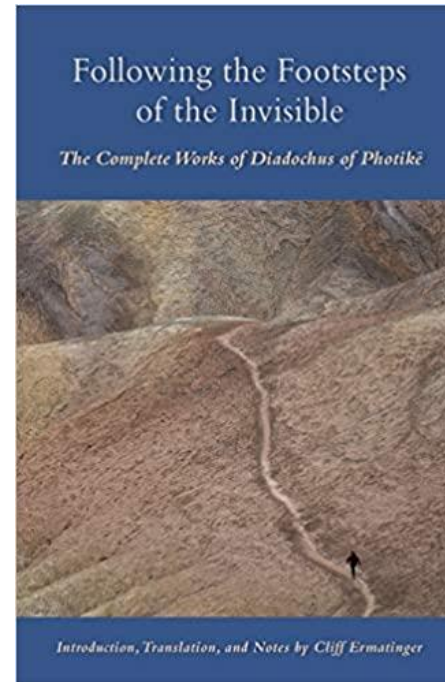
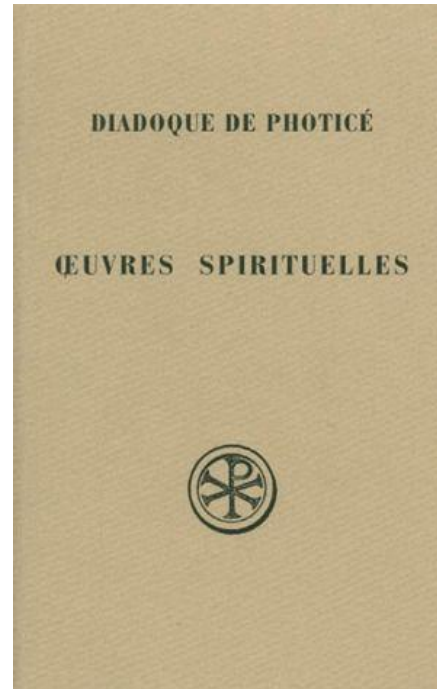
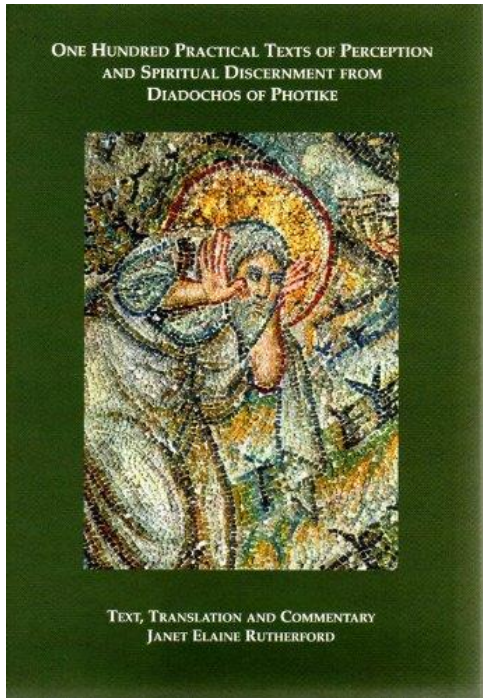
- *O sută de capete despre desăvârșire* – scriere păstrată sub titlul: *De perfectione spirituali capita centum*. Tradusă de Pr. Stăniloae în *Filocalia* vol. 1, sub titlul: *Cuvânt ascetic despre viața morală, despre cunoștință și despre dreapta socoteală duhovnicească, împărțit în 100 de capete* (Sibiu, 1947).
- *Predică “Despre Înălțarea Domnului Nostru Iisus Hristos”* – anti-monofizită și în conformitate cu dogma hristologică a celor două firi, dumnezeiască și omenească, ale Mântuitorului (formulată de Sinodul IV Ecumenic de la Calcedon).
- *Vedere* - conversație purtată în vis între autor și Sf. Ioan Botezătorul despre Cuvântul lui Dumnezeu, despre vederea lui Dumnezeu în viața aceasta și cea viitoare
- I se atribuie și o *Cateheză* – există argumente că aceasta nu a fost scrisă de Sf. Diadoh.

1. Sf. Diadoh al Foticeii (sec. V)

1.4. Traduceri (limbi moderne)

u^b

^b
UNIVERSITÄT
BERN

2. Călătorie spre adâncul inimii

u^b

b
UNIVERSITÄT
BERN

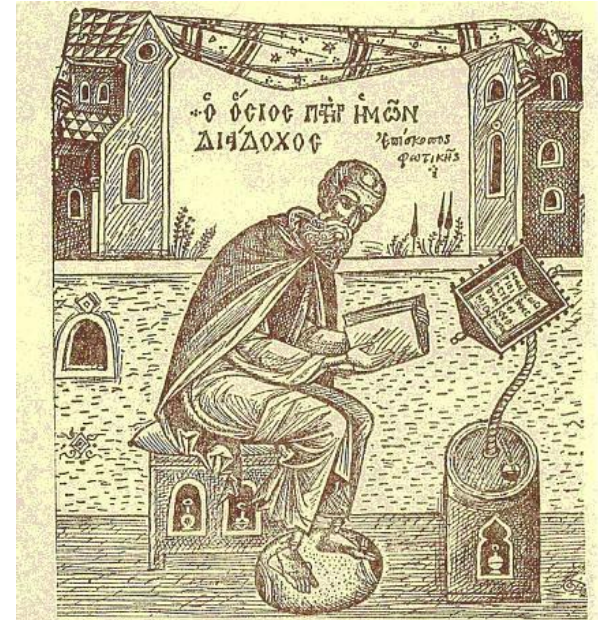
2. Călătorie spre adâncul inimii

2.1. Simțirea minții

Cap. 1: „Fraților, oricărei vederi (contemplații) duhovnicești să-i premeargă credința, nădejdea și dragostea, dar mai ales dragostea. Căci acelea ne învață să nesocotim bunătățile văzute; iar dragostea ne leagă sufletul însuși de bunătățile lui Dumnezeu, adulmecând printr'o simțire a minții **urma Celui nevăzut.**“

u^b

^b
UNIVERSITÄT
BERN

Τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν οὐρανόθεν δεξάμενος, θεῖος Φωτικῆς Ποιμενάρχης ἀνεδείχθη Διάδοχος· καὶ πράξει καὶ σοφία ἀληθῆ, καὶ θεῖον διδαγμάτων τῷ φωτί· πρὸς ἐνθέους ἀναβάσεις τῶν ἀρετῶν, ἰθύνεις τοὺς ἐοῶντας σοι· δόξα τῷ σὲ δοξάσαντι Χριστῷ· δόξα τῷ σὲ στεφανώσαντι· δόξα τῷ χορηγοῦντι διὰ σοῦ χάριν καὶ ἔλεος.

2. Călătorie spre adâncul inimii

2.2. Deosebirea binelui de rău

- Mentea inundată de razele Soarelui dreptății
- Rolul minții în călătoria spre adâncul de taină al inimii

Cap. 6: “Lumina cunoștinții adevărate stă în a deosebi fără greșeală binele de rău. Căci atunci calea dreptății, **atrăgând mintea spre Soarele dreptății**, o duce la lumina nesfârșită a cunoștinții, ca pe una care caută de aci înainte cu îndrăsnire dragostea.”

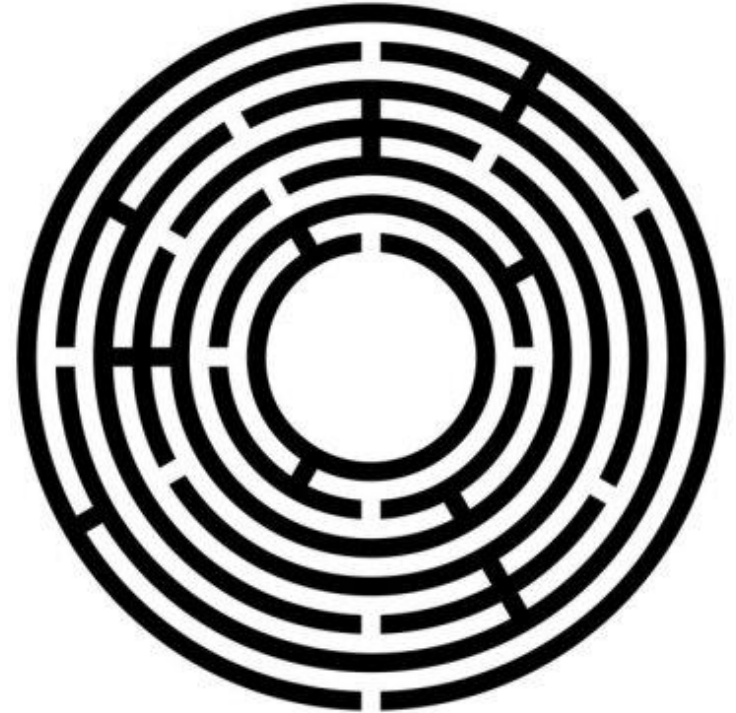
2. Călătorie spre adâncul inimii

2.3. Prin „focul dragostei“

Cap. 13: „Știu pe cineva, care iubește așa de mult pe Dumnezeu, plângând totuși că nu-l poate iubi cât vrea, încât sufletul lui este neconținut într-o astfel de dorință fierbinte, că Dumnezeu se slăvește în el, iar el este ca și când n'ar fi.”

Cap. 14: „Căci petrecând în trupul său, **călătorește, datorită dragostei**, afară din el, **mișcându-se neconținut** cu sufletul către Dumnezeu. **Arzând cu inima neîntrerupt de focul dragostei**, s'a lipit de Dumnezeu prin puterea neslăbită a unui mare dor, ca unul ce a ieșit odată pentru totdeauna din iubirea de sine pentru dragostea de Dumnezeu: *Căci dacă ne-am ieșit din minte, zice, este pentru Dumnezeu, iar de suntem cu mintea întreagă, este pentru voi.* (II Cor. 5,13)“

3. Inima ca centru de taină al omului

3. Inima ca centru de taină al omului

2.1. Centru al cunoașterii

- Locul cunoașterii lui Dumnezeu; „al luminii cunoștinței“

Cap. 14: “Cel ce iubește pe Dumnezeu întru **simțirea inimii**, acela este cunoscut de El.”

- Locul (re-)cunoașterii voinței lui Dumnezeu:

Cap. 22: „Când cercetăm adâncul credinții, se turbură, dar când îl privim cu **dispoziția simplă a inimii**, se înșeninează. Căci adâncul credinții fiind apa uitării relelor, nu rabdă să fie cercetat de cugetări iscoditoare. Să plutim deci pe aceste ape cu **simplitatea înțelegerii**, ca să ajungem la limanul voii lui Dumnezeu.”

3. Inima ca centru de taină al omului

3.2. Centru al curățirii (al conștiinței)

- Locul temerii de Dumnezeu și al purificării de patimi:

Cap. 16: “Nimenea nu poate să iubească pe Dumnezeu din toată inima, dacă nu se va teme de El mai întâi întru simțirea inimii. Căci numai curățindu-se și înmuindu-se sufletul prin înrâurirea temerii, vine la dragoste lucrătoare.”

- Legatura dintre inimă, conștiință și atenție în procesul curățirii de patimi:

Cap. 23: „Căci când conștiința noastră se turbură prin muștrările ce și le face, nu mai e lăsată mintea să simtă mireasma bunurilor supralumești, ci îndată e cuprinsă de îndoială: pe de o parte dorește acea mireasmă cu ardoare pentru experiența lor anticipată prin credință, pe de alta nu o mai poate prinde cu simțirea inimii prin dragoste, din pricina deselor împunsături ale conștiinții muștrătoare. Dar curățindu-ne pe noi înșine printr'o atenție mai fierbinte, vom câștiga ceea ce dorim în Dumnezeu, dobândind o și mai deplină experiență.“

3. Inima ca centru de taină al omului

3.3. Centru al „simțirii neîmpărțite“

- Locul reunificării afectelor (doriștelor) într-un unic dor de Dumnezeu, într-o unică mișcare de înălțare spre Dumnezeu
- Inima are o topografie proprie, este formată din „cămări“ lăuntrice (cap. 29: reprezentare spațială). Există și o reprezentare organică a acestei topografii: „mădularele inimii” (cap. 33)
- In cămările inimii sălășluiește simțirea /afecțiunea sufletului – facultatea (capacitatea) gustării binelui. Inima este sediul „gustului duhovnicesc“, care simte dulceața Dumnezeirii sau amărăciunea ispitelor.

Cap. 29: “Căci dacă n'ar lumina dumnezeirea Lui cu putere **cămările inimii** noastre, n'am putea să gustăm binele cu o simțire neîmpărțită, adică cu toată **afecțiunea sufletului.**”

3. Inima ca centru de taină al omului

3.4. Centru al tăriei și plinătății iubirii

Cap. 40:

„.... să ajungă numai să iubească pe Dumnezeu cu **toată simțirea și convingerea (încredințarea) inimii**, ceea ce înseamnă: din tot sufletul, din toată inima și din tot cugetul (Luca 10, 27).”

“Căci cel ce e adus de **lucrarea harului lui Dumnezeu** la această stare, a ieșit din lume, chiar dacă este în lume.”

3. Inima ca centru de taină al omului

3.5. Loc al rodirii harului Duhului Sfânt

- Inima ca un pământ roditor, loc al primirii, creșterii și rodirii „semințelor Duhului Sfânt“ – locul de unde începe (încolțește) lucrarea harului în om.

Cap. 48: „pământul inimii” (...) “scoate la iveală, curate, semințele ei firești, iar pe cele semănate de Duhul Sfânt în ea le va face să răsară foarte înfloritoare și cu mult rod”

- Locul amintirii neîncetate de Dumnezeu (cap. 56: „ținerea de minte a inimii”) – spațiul în care are loc pomenirea lui Dumnezeu: camera de taină a rugăciunii neîncetate.

3. Inima ca centru de taină al omului

3.6. Loc al pomenirii lui Dumnezeu

Cap. 56: „Deci noi, privind pururea în **adâncul inimii noastre** cu **necontenita pomenire a lui Dumnezeu**, să petrecem în această vieată înșelătoare, ca niște lipsiți de vedere. Căci e propriu înțelepciunii duhovnicești să păzească pururea neînaripat dorul privirilor. La aceasta ne îndeamnă și mult încercatul Iov, zicând: “Inima mea nu s'a luat după ochii mei” (Iov 31, 7). Lucrul acesta este cu adevărat semnul celei mai de pe urmă înfrânări.”

4. Rugăciunea lui Iisus: forma și lucrarea ei

u^b

^b
UNIVERSITÄT
BERN

4. Rugăciunea lui Iisus: forma și lucrarea ei

4.1. O mărturie. „Doamne Iisuse“

Cap. 59: “Când îi închidem minții toate ieșirile cu pomenirea lui Dumnezeu, ea cere o ocupație care să dea de lucru hărniciei ei. Trebuie să-i dăm deci pe: *Doamne Iisuse*, prin care își poate ajunge deplin scopul. „Căci nimenea nu numește Domn pe Iisus, fără numai în Duhul Sfânt“ (I Cor. 12, 3).”

- Închiderea porților percepțiilor senzoriale (simțurilor)
- Activitatea permanentă a minții se unește cu /devine activitatea permanentă a rugăciunii
- Numirea *Domnului* (chemarea pe Nume) are loc cu harul Duhului Sfânt.

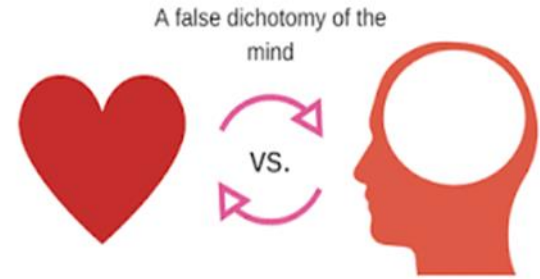

4. Rugăciunea lui Iisus: forma și lucrarea ei

4.2. Vederea luminii minții

Cap. 59:

„Dar așa de strâns și de neîncetat să **privească** la acest cuvânt în cămărilor sale, încât să nu se abată nicidecum spre niscai năluciri. Căci toți aceia cari cugetă neîncetat la acest nume sfânt și slăvit în **adâncul inimii**, vor putea vedea odată și **lumina minții lor.**”

4. Rugăciunea lui Iisus: forma și lucrarea ei

4.3. Armă duhovnicească

- Armă împotriva ispitelor

Rugăciunea lui Iisus poate fi folosită ca o armă împotriva înșelăciunii “amăgitorului viclean”. (Cap. 31-32).

- Armă împotriva risipirii minții

Concentrarea minții pe “Numele slăvit și sfânt” nu va mai fi împrăștiată de imagini sau gânduri. (Cap. 59).

4. Rugăciunea lui Iisus: forma și lucrarea ei

u^b

4.4. Scopul vieții: dobândirea „mărgăritarului“

^b
UNIVERSITÄT
BERN

Cap. 59: „Ca urmare Domnul atrage sufletul la iubirea puternică a slavei Sale. Căci zăbovind numele Acela slăvit și mult dorit prin **pomenirea minții în căldura inimii**, sădește în noi numaidecât deprinderea de-a iubi bunătatea Lui, nemaifiind nimic care să ne împiedece. Acesta este **mărgăritarul cel de mult preț**, pe care-l poate agonisi cineva vânzând toată averea sa, ca să aibă o bucurie negrăită de aflarea lui.”

4. Rugăciunea lui Iisus: forma și lucrarea ei

4.5. Dobândirea harului

- Perseverența, reluarea cu ardoare a rugăciunii
- Rugăciunea aduce prezența harului

Cap. 61: “Dar izbăvindu-se sufletul de acestea, chiar dacă lucrul bun a fost furat pentru scurtă vreme de uitare, folosindu-se **mintea** îndată de **agerimea ei**, se prinde iarăși cu căldură de lucrul acela mult dorit și mântuitor. Fiindcă are atunci **harul însuși**, care cugetă împreună cu sufletul și strigă împreună cu el: *Doamne Iisuse Hristoase*”.

4. Rugăciunea lui Iisus: forma și lucrarea ei

4.6. Rostirea neconținută a Numelui

Cap. 61:

“Căci harul învață sufletul cum învață mama copilul, străduindu-se împreună cu el să spună numele tată, până când îl aduce la deprinderea de-a rosti limpede, în loc de orice altă vorbă copilărească, numele tatălui, chiar când doarme.”

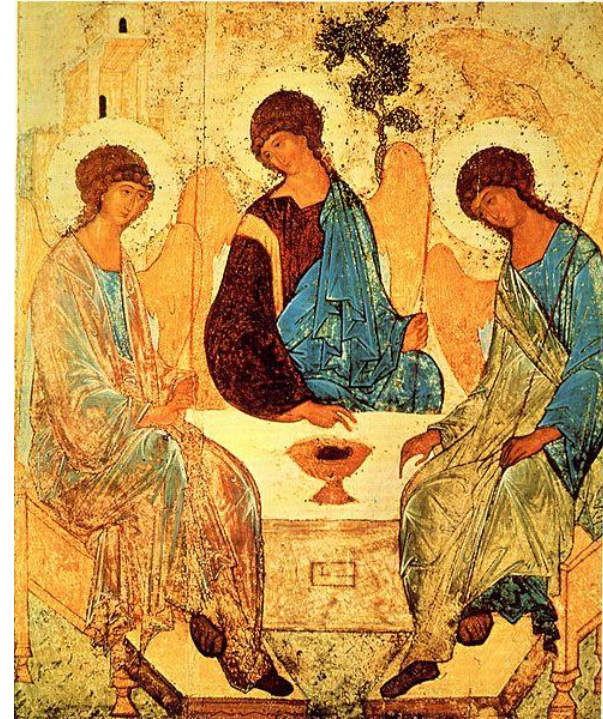

4. Rugăciunea lui Iisus: forma și lucrarea ei

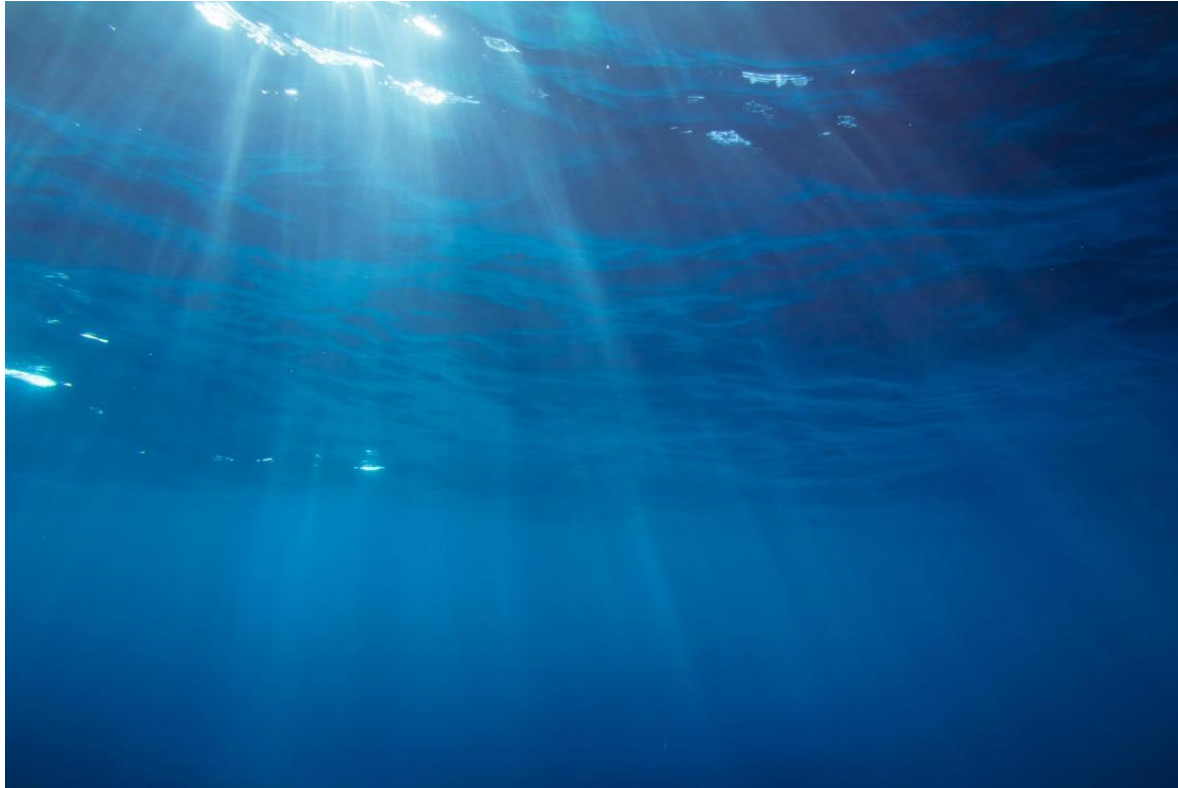
4.7. Sălășluirea Sfintei Treimi în inimă

Cap. 61: “De aceea zice Apostolul: „Asemenea și Duhul stă întra'jutor neputințelor noastre. Căci a ne ruga precum trebuie nu știm, ci însuși **Duhul se roagă pentru noi** cu suspine negrăite”.(Rom. 8, 26.)

Pentru că fiind noi prunci față de desăvârșirea virtuții, avem trebuință numaidecât de ajutorul Lui, ca unind și îndulcind El toate gândurile noastre cu dulceața Sa, să ne putem mișca din toată inima spre pomenirea și spre dragostea lui Dumnezeu și Tatăl nostru. De aceea întru Dânsul, cum zice tot dumnezeescul Pavel, strigăm neîncetat, când suntem călăuziți de El **să numim pe Dumnezeu, Tată: „Ava Părinte”**. (Gal. 4,6)”

5. Din adâncul inimii spre adâncul Dumnezeirii u^b

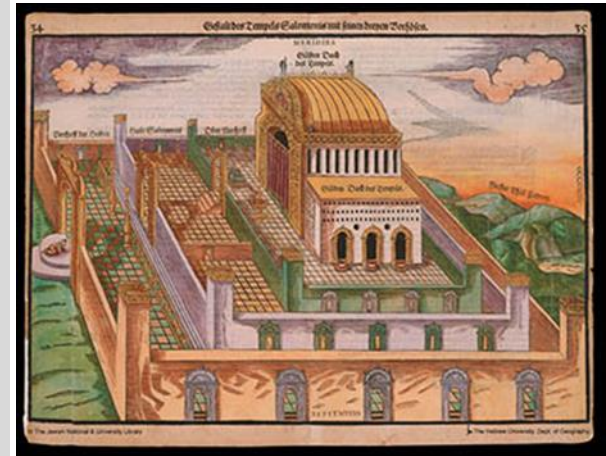

5. Din adâncul inimii spre adâncul Dumnezeirii u^b

5.1. Prin cetetea lăuntrică

Descoperirea unei cetăți: cetatea virtuților

Cap. 57: “Cel ce **petrece pururea în inima sa**, e departe de toate lucrurile frumoase ale vieții. Căci umblând în duh, nu poate cunoaște poftele trupului. Unul ca acesta făcându-și plimbările în **cetatea întărită a virtuților**, le are pe acestea ca păzitori la porțile **cetății curăției.**”

5. Din adâncul inimii spre adâncul Dumnezeirii u^b

5.2. O cale a unirii

În **rugăciunea inimii** se întâlnesc... spre a se uni:

- omul și Sfânta Treime
- energia omenească a rugăciunii și energia dumnezeiască a Numelui Său
- mintea (facultatea gândirii/ intelectul) și inima
- asceza (exercițiul) omului și harul lui Dumnezeu
- pocăința și eliberarea de păcat
- atenția contemplativă și lupta cu gândurile (*logismoi*)
- timpul, clipa și veșnicia

...

5. Din adâncul inimii spre adâncul Dumnezeirii u^b

5.3. „Cheile care deschid adâncul inimii“

“Rezumând, am putea spune că trei sunt cheile care deschid adâncul inimii: cercetarea învățaturii Evangheliei, chemarea numelui Domnului și Sfânta Împărtășanie. Acestea trei descătușează energia ferecată în adâncul inimii. (...)

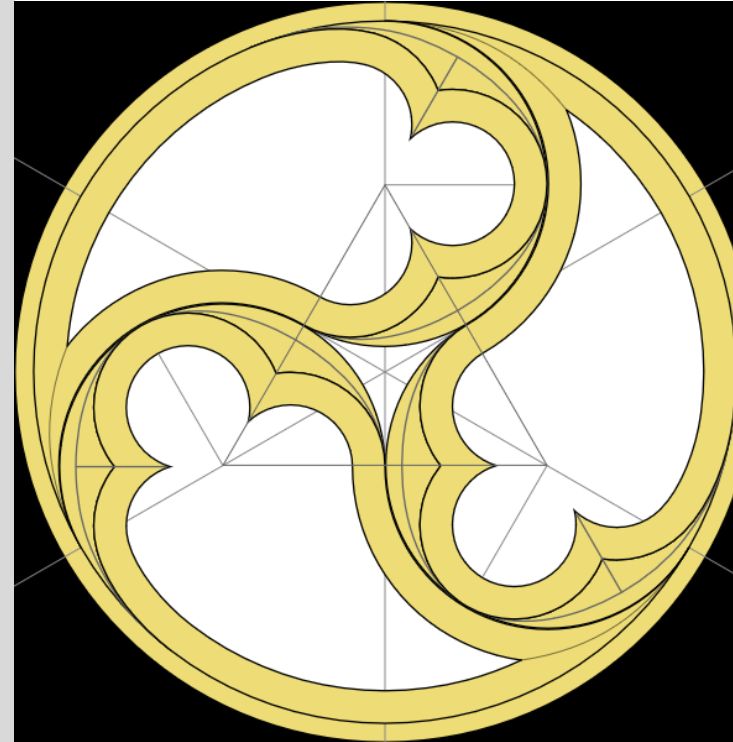
Și să nu încetăm a chema **Numele Domnului nostru Iisus Hristos**, Nume care ne-a fost dat prin descoperire de Sus, care este nedespărțit de Persoana lui Hristos și care poate, prin urmare, să ne **împărtășească energia Lui mântuitoare.**”

(Arhimandritul Zaharia Zaharou, *Omul cel tainic al inimii (I Petru 3, 4)*, traducere din limba engleză de Monahia Tecla, Editura Basilica, București, 2014, p. 208)

5. Din adâncul inimii spre adâncul Dumnezeirii u^b

5.4. În(tru) mișcarea nesfârșită a Iubirii

- „Rugăciunea lui Iisus ne unește cu Hristos; prin aceasta ne ajută să participăm la locuirea reciprocă, *perichoresis*, a celor trei Persoane dumnezeiești: cu cât rugăciunea devine mai mult parte din noi înșine, cu atât mai profund intrăm în mișcarea de iubire pe care Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt și-o dăruiesc reciproc fără încetare“. (Kallistos Ware)

Inima și rugăciunea inimii

Întrebări și discuții

u^b

b
UNIVERSITÄT
BERN

